

NOVELIZÁCIA KULT MINOR ZBYTOČNE OBMEDZUJE SAMOSPRÁVU MENŠÍN

Fond na podporu kultúry národnostných menšín („Kult Minor“) funguje od roku 2017. Nahradil predošlé dotačné schémy v oblasti menšinovej kultúry samosprávnym modelom, v ktorom si menšiny môžu zvoliť svojich vlastných zástupcov v hodnotiacich komisiách. Kult Minor v princípe funguje ako séria takmer nezávislých mini fondov pre jednotlivé menšiny: každá menšina má svoj fixný rozpočet, vlastnú odbornú radu alebo rady, vlastné voľby do orgánov a podobne.

Parlament v júli schválil v druhom čítaní novelu zákona o fonde.¹ Novela nadväzuje na verejnú kritiku fungovania Fondu, ktorú vzniesla skupina poslancov a poslankyň z klubu OĽaNO na čele s poslancom Györgyöm Gyimesim, ktorí hovorili o zdanlivej existencii „kultúrnej mafie“ v maďarskej sekcii fondu.² V minulých rokoch odzneli podobné obvinenia z „profesionálneho etnobiznisu“ aj ohľadom rómskej časti Kult Minor.³

Po analýze schválenej novelizácie hodnotíme, že novela **nepredstavuje riešenie štrukturálnych nedostatkov Fondu**. Naopak, zmena je nekvalitne pripravená, uponáhľaná, neprekonzultovaná s odbornou verejnosťou, zasahuje do princípu samosprávnosti a obmedzuje hráčov v sfére menšinovej kultúry. Takže namiesto pomoci skôr poškodí menšinovú kultúru a obmedzí právomoci aktérov aktívnych v tejto sfére.

Neparticipatívny legislatívny proces

Participácia menšín a menšinových inštitúcií pri tvorbe zákonov, ktoré sa ich týkajú, je principiálne dôležitá. Takýto prístup vyplýva aj z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky.⁴ Dôkladná konzultácia s predstaviteľmi menšín taktiež zaručuje, že výsledné znenie zákona bude naozaj v prospech danej menšiny. Naopak, zanedbanie participatívneho procesu znamená, že o menšinách sa rozhoduje bez samotných menšín, riskujúc nepochopenie ich ozajstných záujmov. Zlepšenie mechanizmov participácie národnostných menšín je pritom

---

¹ Zákon o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov (č. 138/2017 Z. z.)

² <https://domov.sme.sk/c/22684062/gyimesi-obvinil-most-hid-zo-zneuzivania-fondu-na-podporu-kultury.html>

³ <https://www.aktuality.sk/clanok/585234/velka-hostina-dotacie-rozdavali-brat-a-sestra-ziskal-aj-syn/>

⁴ Vid' napríklad článok 15 Rámcového dohovoru o na ochranu národnostných menšín.

ťažiskovým bodom aktuálneho Akčného plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným a etnickým skupinám.⁵

Bohužiaľ, **tvorba novely absolútne nerešpektovala princíp participatívnosti**. Do tvorby novely neboli zapojené relevantné subjekty, akým je napríklad vládny Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny (VNMES). Neprebehla relevantná odborná konzultácia s organizáciami pôsobiacimi v oblasti kultúry národnostných menšín, legislatívny proces tak prebiehal v duchu „o nás, bez nás“.

Novelizácia bola zároveň predložená ako poslanecký návrh. Ide o veľmi špecifickú situáciu, keďže návrh bol evidentne v súlade s tým, čo si myslí Ministerstvo kultúry – napríklad vecne príslušná štátna tajomníčka Zuzana Kumanová – , ale predsa ho namiesto ministerstva predkladali vládni poslanci. Keďže nevieme o relevantnom dôvode pre takýto postup (akým môžu byť napr. časové tlaky), musíme sa domnievať, že poslanecký návrh práveže sledoval cieľ, aby sa urýchlením procesu a vynechaním rôznych foriem participatívnej konzultácie vyhlo diskusií s odbornou obcou.

Podpora pre menšiny	
Maďarská	4,028 mil.
Rómska	1,702 mil.
Rusínska	486 tis.
Česká	281 tis.
Ukrajinská	152 tis.
Nemecká	137 tis.
Moravská	106 tis.
Poľská	106 tis.
Ruská	84 tis.
Židovská	84 tis.
Bulharská	76 tis.
Chorvátska	76 tis.
Srbská	53 tis.
Interkultúra	228 tis.

Evidencia kultúrnych organizácií

Ťažiskom obsahových zmien je novelizácia voľby a fungovania tzv. odborných rád (OR). Päťčlenné OR stelesňujú samosprávny model Kult Minor. Práve v nich sa rozhoduje o tom, ktoré projekty sú úspešné a ktoré nie. Riaditeľ potom „iba“ vykonáva administratívnu kontrolu, spracovuje žiadosti, kontroluje plnenie a podobne – do rozhodnutia OR však nesmie zasahovať. Z piatich členov OR traja sú zvolení „zdola“ (volebným zhromaždením organizácií danej menšiny) a dvaja sú menovaní riaditeľom. Ide o balans medzi participáciou menšín (ktorých nominanti majú väčšinu hlasov v OR) a potreby mať odborné kapacity v rade.

Podľa pôvodného znenia zákona sa voliteľom členov OR môže stať organizácia preukázateľne pôsobiaca v menšinovej kultúrnej oblasti minimálne tri roky, ak prejaví záujem a prihlási sa do procesu. Novelizácia však pridáva novú prekážku ustanovením *evidencie kultúrnych*

⁵ <https://rokovania.gov.sk/RVL/Resolution/16082>

organizácií. Kancelária Fondu má viesť túto evidenciu, v ktorej sa nachádzajú všetky organizácie s právom voliť členov OR.

Cieľom založenia evidencie je zvýšenie transparentnosti a odbornosti, zvýhodnenie aktívnych organizácií ako aj obmedzenie hlasovacieho práva podozrivým subjektom.⁶ Schválená novelizácia však nespĺňa tieto ciele. Podmienky toho, kto môže voliť členov OR, sa totiž zavedením registra nezmenia (až na jednu nižšie uvedenú negatívnu výnimku). Podmienky zostali nezmenené, ale pridáva sa k nim mnoho byrokratických úkonov nutných na zaradenie organizácie do evidencie kultúrnych organizácií. Vytvára sa zbytočná byrokratická bariéra, ktorá môže predstavovať problém pre menšie alebo organizačne menej zdatné neziskové organizácie. Naopak, „profesionálny etnobiznis“ nebude mať problém registrovať sa do evidencie. Je nejasné, ako presne sa zmení zloženie organizácií s hlasovacím právom, ale predpokladáme, že zmena bude buď neutrálna alebo mierne negatívna.

Opäť sa tu dostávame aj do kolízie s hore uvedeným Akčným plánom ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám, ktorý práveže hovorí o „znižovan[í] administratívnej náročnosti uchádzania sa o podporu kultúrnych aktivít z dotačných programov, vytvorenia mechanizmov inštitucionálnej podpory menšinových organizácií a spolkov“. Novelizácia *zvyšuje* administratívnu záťaž, a jediná výhoda vytvorenia evidencie je vyššia transparentnosť toho, kto všetko sa prihlásil do volebného procesu. Popritom uverejnenie tohto zoznamu bolo možné aj doteraz, len táto možnosť nebola uplatnená.

Vylúčenie obchodných spoločností z voľby

Novelizácia obmedzuje okruh voliteľov do OR jedným spôsobom, a to tak, že limituje definíciu kultúrnej organizácie iba na neziskové alebo cirkevné organizácie. Obchodné spoločnosti tak stratia hlasovacie právo pri voľbe členov odborných rád. Úprava pravdepodobne vychádza z mylnej predstavy, že „for profit“ hráči nie sú relevantným aktérom v kultúrno-kreatívnom priemysle. V skutočnosti pod pojmom obchodná spoločnosť v tejto sfére zväčša ide o mediálne spoločnosti a vydavateľstvá, napríklad Új Szó, jediný slovenský denník vychádzajúci v maďarskom jazyku. Je nepopierateľné, že takéto inštitúcie majú prínos pre menšinovú kultúru, takže oberať ich o hlas je neodôvodniteľné. Iný dôvod, ako prípadné

---

⁶ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=365393761647581&id=100761054777521

osobné animozity voči existujúcim spoločnostiam v oblasti menšinovej kultúry, sa tu hľadá iba ťažko.

Pritom umelá selekcia medzi voliteľmi porušuje jeden zo základných pilierov fungovania Kult Minor, a to princíp demokratickej samosprávy národnostných menšín pri výbere kultúrnych projektov. Tento pilier stojí na tom, že menšiny majú mať možnosť si voľne vybrať svojich zástupcov spomedzi seba. Každá organizácia aktívna v menšinovej kultúrnej sfére by mala mať právo podieľať sa na chode Fondu, avšak takéto obmedzenie hlasovacieho práva priamo narúša princíp menšinovej kultúrnej samosprávy. Arbitrárne vyradenie obchodných spoločností môže viesť k nereprezentatívnemu zloženiu OR a zasahuje do vnútorných pomerov národnostných menších.

Poslanci OĽaNO avizovali zámer ešte viac obmedziť menšinovú kultúrnu samosprávu skrz dodatočnú vyhlášku ministerky kultúry, ktorá by obmedzila hlasovacie práva tým osobám, ktoré zastupujú viac rôznych organizácií. Tým by sa penalizovali najviac aktívni ľudia v kultúrnej oblasti a výsledky voľby do odborných rád by boli opäť o niečo menej reprezentatívne.

Obmedzenie práv členov odborných rád

Novelizácia odoberá možnosť uchádzať sa o finančnú podporu cez Kult Minor tým členom OR, ktorí sú menovaní riaditeľom. Zámerom tejto úpravy je snaha vyhnúť sa konfliktu záujmov (aby jedna osoba nemohla byť zároveň žiadateľom aj hodnotiteľom projektu) a tým zamedziť nespravodlivej alokácii finančnej podpory. Avšak potenciálny problém konfliktu záujmov zamestnancov Fondu rieši už existujúca legislatíva, a to iným spôsobom.

Ako sme hore uviedli, v OR sú spravidla traja členovia volení kultúrnymi organizáciami danej menšiny a dvaja členovia sú menovaní riaditeľom.⁷ Väčšinu hlasov v OR tak vždy budú mať členovia volení kultúrnymi organizáciami (3:2), tým pádom na schválenie projektu nikdy nebudú stačiť hlasy členov menovaných riaditeľom. Navyše už aj súčasné znenie zákona špecifikuje, že „z posudzovania žiadosti je vylúčený člen odbornej rady, ktorý je žiadateľom, štatutárnym orgánom žiadateľa, blízkou osobou žiadateľa alebo členom štatutárneho orgánu žiadateľa“.

---

⁷ Výnimku tvorí OR pre interkultúrny dialóg a porozumenie, kde všetkých piatich členov OR menuje riaditeľ.

Táto zmena je preto málo efektívna, zároveň však prináša veľké problémy. V prípade schválenia novely zákona by stratili možnosť žiadať finančnú podporu všetci členovia OR menovaní riaditeľom, im blízke osoby a aj právnické osoby, kde členovia pôsobia v riadiacich orgánoch. Je nutné zdôrazniť, že tieto osoby stratia možnosť predložiť žiadosť *ktorejkoľvek* menšine, nie len tej, v ktorej pôsobia. Napríklad manželka člena OR z rómskej menšiny stráca možnosť uchádzať sa o grant u rusínskej menšiny. Pritom jednotlivé OR spolu nie sú vôbec prepojené; každá menšina si autonómne riadi svoju OR.

Domnievame sa, že pri takýchto podmienkach bude veľmi náročné nájsť zdatných odborníkov v oblasti menšinovej kultúry, ktorí by boli ochotní participovať na práci OR. Novela zákona penalizuje najviac aktívnych členov menšinovej kultúrnej sféry, menšina tak stráca ľudský kapitál. To je obzvlášť problematické pri menej početných menšinách, ktoré majú často problémy nájsť dostatočne veľa osôb aktívnych v kultúre danej menšiny aj v súčasnosti. V niektorých prípadoch dokonca bude problém vôbec obsadiť všetky miesta v OR.

Nespravodlivosť takýchto obmedzení ešte podčiarkuje fakt, že členovia OR volení „zdola“ menšinovými organizáciami budú naďalej môcť žiadať o finančnú podporu. Ak bol zámer úpravy predísť konfliktu záujmov, tak chýba odôvodnenie, prečo niektorí členovia OR budú môcť žiadať o financie, zatiaľ čo iní nie. Táto úprava je logicky nekonzistentná a vedie k nerovnému postaveniu jednotlivých členov OR.

Čo navrhujeme

Parlamentom schválené zmeny nie sú v súlade so zámermi, ktoré boli zástupcami vládnej moci prezentované verejne. Novelizácia zvyšuje byrokráciu, obmedzuje samosprávnosť národnostných menšín, sťažuje nájdanie poriadnych odborníkov do odborných rád, a to všetko s takmer nulovými výhodami. Domnievame sa, že tieto zmeny riešia iba politickú objednávku predkladateľov aj za cenu sťaženia životov ľudí aktívnych v menšinovom kultúrnom sektore.

So znepokojením sledujeme postupnú degradáciu samosprávnosti Kult Minor nielen hore uvedenými obmedzeniami, ale aj zámer jeho spojenia s inými dotačnými schémami Ministerstva kultúry (ktorý rázne odmietol aj VMNES)⁸ a manipulácia pri výbere riaditeľa.⁹

---

⁸ <https://www.narodnostnemensiny.gov.sk//vybor-opatovne-odmieta-zamer-ministerstva-kultury-zlucit-kultminor-s-dalsim-fondom/>

⁹ <https://ma7.sk/aktualis/erdektelensegbe-fulladt-botranly>

Preto **vyzývame** súčasnú **Vládu SR** na **zachovanie samosprávneho charakteru a nezávislosti Kult Minor** a zastavenie degradácie jeho postavenia.

Navrhujeme, aby v prípade fondu sa už nekonali žiadne zmeny neparticipatívnym spôsobom, bez zapojenia relevantných menšinových organizácií a bez kvalitnej odbornej konzultácie. Žiadame **dodržiavanie participatívneho procesu** pri ďalších zmenách vo fungovaní Kult Minor. V prípade doteraz vykonaných zmien, ďalším vládam navrhujeme **elimináciu tých schválených obmedzení, ktoré porušujú princíp samosprávnosti a zvyšujú byrokraciu**.

Naopak v budúcnosti navrhujeme **zvyšovať inkluzivitu procesu** zabezpečením participácie čím viac a čím rozmanitejších menšinových organizácií na procese. Fond by mal aktívne oslovovať menšie a lokálne organizácie a zabezpečiť, aby napriek zvýšeným administratívnym úkonom sa vedeli rovnako zapojiť do procesov Kult Minor, ako silnejšie organizácie.

Namiesto vymyslenia ďalších byrokratických úkonov navrhujeme sústrediť sa na **urýchlenie procesov fondu a jeho debyrokratizáciu**. Toto je to, čo menšinové organizácie potrebujú, nie ďalšie administratívne úkony na ich spomalenie.

Autori: Richard Vaško, Ábel Ravasz